

**Eesti Noorsooteatri Nukuteatrimuuseumi kogude
korralduse põhimõtted ja kogumispõhimõtted**

2020–2025

Tallinn 2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1 Missioon	4
1.1 Sihtasutuse Eesti Noorsooteater missioon.....	4
1.2 Nukuteatrimuuseumi missioon	5
2 Muusemi ajalugu.....	6
3 Nukuteatrimuuseumi muuseumikogu (seisuga 10.08.2020)	8
4 Nukuteatrimuuseumi struktuur ja toimetehhanismid	9
5 Muuseumi koostöövõrgustik	9
6 Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid	10
7 Nukuteatrimuuseumi kogumispõhimõtted	11
7.1 Kogumise eesmärk.....	11
7.2 Teiste Nukuteatrimuuseumile sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs	11
7.3 Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted.....	12
7.4 Muuseumikogu täiendamise sisulised kriteeriumid	13
7.5 Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus	14
7.6 Muuseumikogu täiendamise protseduurid.....	15
7.7 Juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüs	15
7.8 Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine	16
7.9 Museaalide väljaarvamine	16
8 Muuseumikogu dokumenteerimine	17
8.1 Dokumenteerimismeetod.....	17
8.2 Arvestusdokumentatsiooni vormistamine ja hoidmine	17
8.3 Dokumenteeritavad tegevused, rollid ja vastutus	18
8.4 Objektide vastuvõtt	18

8.5	Museaalide liikumine ja ajutine kasutamine	18
8.6	Inventuuride läbiviimine	18
8.7	Säilitusprotseduurid	19
8.8	Museaali muuseumikogust väljaarvamine ja hoiule võetud asja tagastamine	19
8.9	Retrospektiivne dokumenteerimine	19
9	Muuseumikogu kasutamine	20
9.1	Rollid ja vastutus	20
9.2	Muuseumikogu kasutamisega seotud protseduurid ja dokumentatsioon	20
9.3	Teenuste loetelu ja nendega seotud piirangud	20
9.4	Digiteerimistöõde korraldus	21
10	Säilitamine	22
10.1	Rollid ja vastutus	22
10.2	Säilitustingimused	22
10.3	Säilitustingimuste tagamine	23
10.4	Turvalisus	24

Sissejuhatus

Eesti Noorsooteater (varasemate nimedega ENSV Riiklik Nukuteater, Eesti Nukuteater, Eesti Nuku- ja Noorsooteater, NUKU teater) asutati 1952. aastal ja on tänaseni Eesti ainus riiklik professionaalne visuaalteatrikallakuga teater. 2013. aasta alguses loodi sihtasutus NUKU ning kuna 2020. aastaks on teater kujunenud eelkõige noore vaataja teatriks, mille repertuaaris on eripalgelisi visuaalteatrilavastusi, mille repertuaaris on nii sõna- kui visuaalteatrilavastusi (sh nuku- ja objektiteatrilavastusi), otsustati loobuda NUKU nimest ja jätkata Eesti Noorsooteatri nime all. Teatri juurde kuuluvad Nukuteatrimuuseum ja Rahvusvaheline visuaalteatريفestival Tallinn Treff.

Eesti Noorsooteatri juurde kuuluv Nukuteatrimuuseum on Eesti ja maailma nukuteatrit tutvustav mäluasutus. Nukuteatrikunstimuuseum avati 7. märtsil 2010. aastal ning see moodustab teatriga lahutamatu terviku. Muuseumis uuritakse, eksponeeritakse ja tutvustatakse nukuteatrit ja laiemalt visuaalteatrit, samuti Eesti nukuteatri ajalugu. Toimuvad haridus- ja teatriprogrammid, kohtumised, loengud ja meistriklässid. Muuseumis jätkub dialoog publikuga, avatakse lavastuste tausta ja analüüsitakse teatris nähtut.

Nukuteatrimuuseumi kogud on väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist. Nukuteatrimuuseumi kogu koosneb Eesti ainukese professionaalse nukuteatri nukkudest, maskidest, rekvisiitidest, butafooriast, dokumentidest, fotodest ja muudest teatriga seotud materjalidest. Nukuteatrimuuseumi olulisus seisneb selles, et tegu on unikaalse teatriligi materjalide kogumise ja säilitamisega. Nukuteatrimuuseum on ainulaadne selle poolest, et siin hoitakse ja uuritakse järjepidevalt ühe teatri ajalugu selle loomisest peale.

1 Missioon

1.1 Sihtasutuse Eesti Noorsooteater missioon

Sihtasutuse Eesti Noorsooteater (varasemate nimedega Eesti Riiklik Nukuteater, Eesti Nuku- ja Noorsooteater, Sihtasutus NUKU) missioon (2020) on kujundada noore inimese kultuuriruumi, avardada tema tajusid, peegeldada tema elutunnetust, aidata tundma õppida iseennast ja maailma.

Teater aitab noorel inimesel mõista oma kohta maailmas või ennast ja/või maailma muuta. Teater on vahend, mille kaudu näha ja väärtustada suhteid ümbritsevaga – pere, sõprade, ühiskonna, looduse ja erinevate kultuuridega –, aga märgata ka seda, mis neis suhetes on ebatervet või ohustavat. Sellise teatri mõjuväljas kasvanud inimene astub ellu inspiratsioonist laetud empaatilise ja avarapilgulise isiksusena.

Kui kogeda noores eas sisuliselt ja vormiliselt võimalikult eripalgelist teatrit, siis tekib inimesel ka edaspidi tahe ja tarvidus pöörduda nii teatri kui teiste kunstialade poole, et otsida intensiivseid esteetilisi elamusi ja maitsekat meelelahutust. Teater muutub loomulikuks osaks rikkast ja mitmekihilisest maailmapildist.

Eesti Noorsooteater otsib kontakti noore vaatajaga, aga kõnetab seejuures ka teisi vanusegrupe. Noorus ja arenemishimu on eelkõige sisemise eluhoiaku küsimus ning võib iseloomustada nii last, noorukit kui ka täiskasvanut. Teatri ülesanne on see igas inimeses peituv hoiak äratada ja oma vaatajaga selle kaudu suhelda.

Eesti Noorsooteatri peamine sihtgrupp on noor vaataja, kellele suunatud lavastused on oma sisu, teatrikeelega ja kunstilise kvaliteedi poolest ka täiskasvanud teatrihuvilise jaoks tähelepanuväärsed. Eesti Noorsooteatril on oma kindel koht ja hääl eesti teatri- ja kultuurimaastikul ning ühiskonnas laiemalt. Publikut köidavad nii lavastuste teemad, mis puudutavad üldinimlikult ja ühiskondlikult olulisi küsimusi, kui ka sisu ja vormi läbimõeldud suhe. Oma professionaalse taseme poolest on Eesti Noorsooteater oodatud külaline rahvusvahelistel teatrifestivalidel.

Eesti Noorsooteater otsib iga loo ja teema käsitlemiseks väljendusvahendeid, mis seda kõige täpsemalt ja põnevamalt avaksid. Kombineerime erinevaid lavastusliike ega võta ühtegi vormi enesestmõistetava etteantusena. Otsime igas lavastuses sisu ja vormi vastastikku rikastavat

dialogi. Meie väljendusvahendite seas on olulisel kohal visuaalteater ehk visuaalse dominandiga lavastusliigid nagu nuku-, objekti-, materjali-, digitaal-, multimeedia- ja füüsiline teater. Eesti Noorsooteater otsib värsket ja arenevat teatrikeelt, mis vastaks noore vaataja elutunnetusele, toetaks tema fantaasiat ja kujundilugemisoskust ning avardaks eesti teatri vormilist mitmekesisust.

Lisaks lavastustele viib Eesti Noorsooteater oma missiooni ellu haridustegevuse, nukuteatrimuuseumi ja rahvusvahelise visuaalteatريفestivali ning muude lisategevuste kaudu, edendades noorele vaatajale suunatud teatrit Eestis ja maailmas ning pakkudes inspireerivat keskkonda loominguliseks arenguks ja eneseteostuseks. Lisategevused loovad platvormi teatri missiooni toetavate loominguliste ideede elluviimiseks, mis pärinevad nii teatri seest kui väljast.

1.2 Nukuteatrimuuseumi missioon

Eesti Noorsooteater on ainus Eesti teater, mille juurde kuulub teatri missiooni ja visiooni toetav muuseum. Nukuteatrimuuseumi (edaspidi muuseum) püsiekspositsioon ja ajutised näitused tutvustavad nukuteatrikunsti ja Eesti Noorsooteatri ajalugu. Muuseumis suheldakse teatris etendatavate lavastuste sihtgruppidega, avatakse lavastuste tausta, analüüsitakse teatris nähtut ja kogutakse tagasisidet. Tegemist on ainukese muuseumiga Eestis, mille peamiseks eesmärgiks on koguda, säilitada, uurida, vahendada ja jäädvustada nukuteatri ning Eesti Noorsooteatriga (sh etendustegevusega) seotud materjale.

2 Muusemi ajalugu

2000. aastate alguses, mil teater kandis veel Nuku- ja Noorsooteatri nime, mõeldi üha pingsamalt teatrinukkude muuseumi rajamise peale. See idee oli olnud ka varasematel peanäitejuhtidel, kes leidsid, et teatri kõrval võiks tegutseda lisaks ka muuseum. Oluline oli see ka seetõttu, kuna teatril puudusid võimalused hoiustada repertuaarist kustutatud lavastuste nukke. Seega nukuteatrimuuseum sai alguse vajadusest ja soovist luua teatri kõrvale teatrinukkudele hoiu- ja näitusepaik. Muuseumi avamiseni teatri kõrvalhoonesse jõuti 7. märtsil 2010. aastal toonase teatrijuhi Meelis Pai eestvedamisel ning muuseum hakkas kandma nime NUKU muuseum. Ekspositsioon koosnes sadadest teatrinukkudest. Lisaks oli võimalik tutvuda teatrinukkude valmistamisega, kuna kohapeal oli külastajatel läbi klaasist vaheseina võimalik osa saada sellest, kuidas töötavad teatris nukumeistrid, kelle tööruum paiknes tollel ajal muuseumis. Väga suur rõhk oli virtuaalsetel lahendustel ja puuetundlikel ekraanidel, kust oli võimalik tutvuda nukuteatri ajalooa. 2010. aastal, kui Nunne tänav 8 majas hakkas tegutsema nii nukukunsti keskus kui muuseum, koondus muuseum koos teatriga ühisnime NUKU alla.

Muuseumi esimese ekspositsiooni, mis avati 7. märtsil 2010, kunstnikuks oli Kalju Kivi, kuid tema ei tegelenud kõikide ruumidega. Nukuteatri ajalugu tutvustava ekspositsiooni nukunäituse osa kureeris Gunta Randla. Teatrinukkude valimisel olid abiks ka teised teatri töötajad. Sarnaselt Eesti Noorsooteatrile on ka Nukuteatrimuuseum oma 10 tegutsemisaasta vältel olnud pidevas arengus. Algusaastatel tegeles muuseumiga teatri kirjandustoimetaja Kati Kuusemets, kes kureeris algselt muuseumi ajutisi näitusi. Näiteks korraldati tema eestvedamisel mitmeid juubelinäitusi (nt Rein Aguri 75. juubelile pühendatud näitus tema poolt valmistatud puuskulptuuridest, Are Uder 60, Helle Laas 70 jt), aga ka erinevaid teemanäitusi. Lisaks käivitused Kati Kuusemetsa eestvedamisel muuseumis ka erinevad publikuprogrammid (nt „Muuseum ärkab ellu“, „Kohtumised nukkudega“ jt).

2014. aastal sai muuseumi juhatajaks Maria Usk, kes on lõpetanud Eesti Muusikaakadeemia Kõrgema Lavakunstikooli magistriõppe nukuteatrikunsti erialal. Maria Usk asus arendama muuseumi haridustegevust ning võttis enda kanda ka kuraatori rolli. Koos teatri nukumeistri Annika Aedmaga ning tollase peakunstniku Britt Urbla-Kelleriga valmis nende koostööna esimene näitus varjuteatrist, mis kandis nime „Peidus pool“ ja mille juurde kuulus ka varjuteatriteemaline ekskursioon. Sealt alates hakkas Maria Usk muuseumis välja töötama lahendusi, et muuta ekspositsiooni kontseptsiooni nii, et see lähtuks erinevatest teatrinukkude

liikidest. See sai teoks 2016. aastal, mil toimus kogu teatrikompleksi remont ja valmis juurdeehitus. Uue püsiekspositsiooni, mis samal aastal ka avati, kuraatorid olid Maria Usk, Gerli Mägi ja Iti Niinemets.

Remondijärgselt lisandusid muuseumile mõned uued ruumid ekspositsiooni ja haridustegevuse jaoks. Uus püsiekspositsioon on üles ehitatud lähtudes teatrinukkude liikidest ja teatriametitest. Varasema püsiekspositsiooniga võrreldes on teatrinukke eksponeeritud korraka tunduvalt vähem, kuid ekspositsiooni kontseptsioon võimaldab neid sagedamini vastavalt ruumile vahetada. Nukuteatrimuuseumis on võimalik lisaks näituste külastamisele kuulata ka kontserte, kohtuda näitlejaga ja osaleda teatriga seotud töötubades.

Nukuteatrimuuseumi üheks suurimaks ülesandeks on toetada Eesti Noorsooteatri lavastustegevust ning säilitada, populariseerida ja tutvustada kogude ning tegevuste abil teatri repertuaari ja ajalugu. Oluline on püüid pakkuda külastajatele võimalust saada täpsemalt teada, mida laval nähti või kogeti ja valmistada publikut ette teatrikülastuseks. Lisaks sellele on Nukuteatrimuuseum koht, kuhu pärast lavastuse repertuaarist kustutamist viiakse säilitamist vajavad teatrinukud, kostüümid, butafooria ja muu inventar, mida ei utiliseerita.

Muuseumikogu on kujunenud teatris etendunud lavastuste materjalidest, mille hulka kuuluvad:

- teatrinukud;
- maskid;
- kostüümid;
- dekoratsioonid;
- kavandid;
- maketid;
- muu.

Objektid, millest muuseumikogu ja selle alakogud kujunesid, olid teatril juba eelnevalt olemas. Nukuteatrimuuseum on praeguseks üle võtnud teatrinukkude kogu, mille katalogiseerimist alustati alates 2019 aastast.

3 Nukuteatrimuuseumi muuseumikogu (seisuga 10.08.2020)

Kogu nimetus	Kogu tähis	Kogu suurus	Kirjeldatud infosüsteemis	Digikujutis
Teatrinukukogu	NM TNK	669	10.08.2020 seisuga on sisestanud retrospektiivelt 236 muuseumikogus olevat teatrinukku, millest 200 on lisatud põhikogusse ja 36 abikogusse.	228

Muuseumikogu toetav kogu on Eesti Noorsooteatri loominguine arhiiv, kus kogutakse järgnevaid materjale: lavastuste kavandid, tööjoonised, maketid, lavastuste kavalehed, trükised, fotod, videod ja teised materjalid, mis teatri tegevuse käigus tekivad.

Lisaks teatrinukkudele säilitatakse muuseumis ka teatri repertuaarist kustutatud lavastuste dekoratsioone, rekvisiite, butafooriat, kostüüme ning maske. Nukuteatrimuuseumi kogu on kujunenud vastavalt Eesti Noorsooteatri repertuaarist kustutatud lavastustele. Lisaks leidub kogus ka üksikuid annetusi, mis muuseumile aegade jooksul on tehtud. Vastavalt SA Eesti Noorsooteatri juhataja käskkirjale lavastuse repertuaarist kustutamise kohta määratakse, kas ja millised vastava lavastuse dekoratsioonid, rekvisiidid, kostüümid, teatrinukud ja muu atribuutika säilitatakse või utiliseeritakse. Säilitamist ja utiliseerimist korraldavad teatri alajuhid.

Nukuteatrimuuseumi kogu täieneb pidevalt tänu teatri repertuaarist kustutatud lavastustele. Lavastustes kasutatud teatrinukud ja maskid leiavad koha püsiekspositsioonis või hoidlas. Lisaks täiendatakse vastavalt võimalusele muuseumikogu ka butafooria osas, seda juhul kui seda lavastustes enam ei kasutata. Teatrinukud arvatakse kogusse vastuvõtuaktiga vastavalt komisjoni otsusele.

4 Nukuteatrimuuseumi struktuur ja toimetehhanismid

Nukuteatrimuuseum tegutseb tihedas koostöös Eesti Noorsooteatri osakondadega.

- Nukuteatrimuuseumis töötab (seisuga 10.08.2020) 5 töötajat (3 täis- ja 2 osakoormusega): 1 muuseumi juhataja (1,0 koormusega), 2 muuseumi kuraatorit (1,0 koormusega) ja 2 muuseumi juhendajat (0,5 koormusega) .
- Eesti Noorsooteatris on (seisuga 10.08.2020) 78 töötajat (täis- ja osakoormusega).
- Muuseumikoguga tegelevad muuseumi kuraatorid, kirjandustoimetaja ja muuseumi juhataja.

5 Muuseumi koostöövõrgustik

- **Eesti muuseumid:**

Nukuteatrimuuseum teeb koostööd kõigi Eesti muuseumitega. Peamisteks koostööpartneriteks on Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, SA Eesti Tervishoiu Muuseum, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Eesti Loodusmuuseum, Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Meremuuseum, Eesti Lastekirjanduse Keskus ja Eesti Kunstimuuseumi Niguliste muuseum.

Koostöö väljundiks on kogudesse kuuluvate esemete laenutamine, informatsiooni jagamine ning täiendamine ja ühiste haridusprogrammide koostamine ning läbiviimine. Nukuteatrimuuseumi algatusel loodi 2014. aastal haridusprogrammid „Puust ja punaseks koolipäev“ ja 1.–3. klasside õpilaste lastelaager „Kaheksa ühe hoobiga“. Täna on sellest kujunenud tihe koostöö, mille tulemuseks on haridusprogrammide pakkumine 4.–6. klassidele nii eesti kui ka vene keeles. Lisaks on koostöös toimunud mitmed infopäevad õpetajatele.

- **Teatrid ja muuseumid välismaal:**

Rahvusvahelise koostöö raames on Nukuteatrimuuseumi üheks peamiseks koostööpartneriks Ljubljana nukuteater ja muuseum (Lutkovno gledališče Ljubljana,

Lutkovni muzej), kus Nukuteatrimuuseumi töötajad on osalenud mitmetel sündmustel, koolitustel ja viibinud praktikal. Lisaks on muuseumi koostööpartneriteks ka Leedu teatri-, muusika- ja kinomuuseum (Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejų), Kaunase nukuteater (Kauno valstybinis lėlių teatras), Moskva Obraztsovi nimeline nukuteater ja muuseum Venemaal, Tbilisi Tinatin Tumansishvili nukkude muuseum Gruusias, DRAK teater Hradec Kraloves Tšehhis, Peterburi Suur Nukuteater, Charleville-Mézières' rahvusvaheline nukukunstide kool (Ecole Nationale Supérieure des Arts de la Marionette) Prantsusmaal. Muuseum töötab selle nimel igapäevaselt, et hoida häid suhteid oma välispartneritega, leida juurde uusi koostöövõimalusi ning arendada välissuhteid.

6 Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid

- „Muuseumiseadus“
- „ICOMi muuseumide eetikakoodeks“
- SA Eesti Noorsooteater põhikiri
- SA Eesti Noorsooteater arengukava

7 Nukuteatrimuuseumi kogumispõhimõtted

7.1 Kogumise eesmärk

Nukuteatrimuuseum on Eesti ainus muuseum, mille peamine ülesanne on Eesti nukuteatri ajaloo, lavastuste, tegevuse ja inimeste ning nukuteatrikunstiga seotud materjalide kogumine, säilitamine, uurimine ja tutvustamine. Eesmärk on luua terviklik ülevaade Eesti nukuteatri (sh Eesti Noorsooteatri) ajaloost ja nukuteatrikunstist ning vahendada seda üldsusele teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel. Muuseumi kogumistegevus ning uute teadmiste loomine ja vahendamine toimub kahel peamisel suunal.

Eesti Noorsooteater. Keskpunktis on teater kui asutus ja sellega seotud tegevused, alates teatri rajamisest 1952. aastal ja sellele eelnenud perioodist, mis viis teatri rajamiseni, kuni tänaseni. Kogumistöö hõlmab nii teatri ajaloo-, füüsiliste materjalide kui ka lugude kogumist. Olulisel kohal on teatri kujunemine ja selle struktuur läbi aegade, aga ka asukoha ajalugu. Ajalooga samaväärne rõhuasetus on teatri lavastustega seotud materjalide kogumisel. Muuseumis kogutakse lavastustega seotud trükiseid, fotosid, videoid, kavandeid, tööjooniseid, makette, arvustusi, dekoratsioone, rekvisiite, kostüüme, teatrinukke, maske ja muud atribuutikat, mis on lavastuse loomisel, etendamisel ja turundamisel kasutusel olnud. Lisaks lavastuste materjalide kogumisele kogutakse ka muud teatri tegevusega (nt rahvusvaheline visuaalteatريفestival Tallinn Treff, muuseumis toimuvad kontserdid jt sündmused) seotud materjale. Tähelepanu all on ka teatriga seotud inimesi puudutavate materjalide kogumine lugude, fotode, isiklike esemete jms kaudu.

Nukuteatrikunst. Muuseumi tegevus, sealhulgas ka kogumistöö, peab kaasa aitama nukuteatrikunsti tutvustamisele. Selle all peetakse silmas nukuteatrikunsti üleüldises mõttes nii Eestis kui ka välismaal.

7.2 Teiste Nukuteatrimuuseumile sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs

Nukuteatrimuuseumi kogule sarnane muuseumikogu paikneb Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis (edaspidi ETMM), kus asub Nukuteatri nukukogu. Koguga antakse ülevaade nukumeistrite loomingu, ajaloost ja erinevatel aegadel kasutatud valmistamistehnoloogiast. Lisaks sellele annab ETMM oma kogu kasutada teistele muuseumitele näituste korraldamiseks. Sellest kogust on Nukuteatrimuuseum laenutanud

mitmeid teatrinukke ka oma näituste tarbeks. Teatrinukkudest kogub ETMM edaspidi parimate ja auhinnatud lavastuste ja Eesti lavastuskunstnike loomingu paremiku kuuluvaid teatrinukke. Nii ETMM-i kogus kui ka Nukuteatrimuuseumis on teatrinukke, mis pärinevad samadest lavastustest. Seega on kohati kogude osas kattuvusi. Alates 2010. aastast pole Eesti Noorsooteater oma teatrinukke enam ETMMi kogusse andnud ja kõik teatrinukud säilitatakse Nukuteatrimuuseumis.

Eestis on sarnaseid museaale ka Tallinna Linnamuuseumi mänguasjade kogus. Teatrinukkude kogumisega tegeletakse ka Tartu Mänguasjamuuseumis. Eesti Noorsooteatriga seotud materjale võib leida ka Rahvusraamatukogust.

Lähipiirkonnas on nukuteatrite juures muuseumid Riias (*Latvijas Leļļu teātra*), Vilniuses (*Teatras „Lėlė“*) ja Kaunases (*Kauno valstybinis lėlių teatras*). Sarnaselt Nukuteatrimuuseumiga koguvad nimetatud muuseumid samuti oma teatri lavastustest pärit teatrinukke, maske, butafooriat, kostüüme ja muid objekte; kogutakse ka erinevaid oma maja teatritegevusega seonduvaid dokumente.

7.3 Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted

Kogude täiendamisel lähtub Nukuteatrimuuseum asutuse põhimäärusest ja arengukavast. Kogude täiendamine toimub teatri repertuaarist kustutatud lavastuste materjalide pinnalt, aga ka annetuste, ostmise, pärandamise või kinkimise näol. Muuseumi poolt algatatud kogumistöö lähtub erinevatest printsiipidest: näitusekeskus, püsi- ja ajutiste näituste kontseptsioonist lähtuv kogumine, nukuteatrikunsti dokumenteerimine, süsteemne kogude puudujääkide likvideerimine.

Nukuteatrimuuseum lähtub oma kogumistöös järgmistest põhimõtetest:

- Muuseum keeldub annetuste, kingituste, likvideeritavate asutuste või teiste muuseumide tervikkogude vastuvõtmisest, kui see ei vasta muuseumi profiilile, missioonile või kogumispõhimõtetele.
- Muuseum ei võta vastu annetusi, kingitusi või pärandit, kui selle üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi ja selle külastajate pikaajaliste huvidega.

- Muuseum ei omanda materjali, mida ei ole võimalik nõuetekohase hoolsusega (s.t puuduvad füüsilised tingimused ja/või rahalised ressursid) kataloogida, säilitada, hoiustada või eksponeerida.
- Muuseum ei võta vastu materjale, mis on omandatud ebaseaduslikult Eestis või teises riigis või on ebaseaduslikult teisest riigist välja viidud. Enne kultuuriväärtusega asja omandamist peab muuseum nõuetekohase hoolsusega välja selgitama asja päritolu.

7.4 Muuseumikogu täiendamise sisulised kriteeriumid

Nukuteatrimuuseum hindab kogudesse vastuvõetavaid museaale lähtuvalt sellest, kas need vastavad järgmistele põhikriteeriumitele:

Ajalooline väärtus. Kas objekt on seotud konkreetse teatriga, lavastuse, inimese, tegevuse, paiga või nukuteatrikunstiga. Mida see jutustab ajaloolise protsessi või teema kohta? Kas ja kuidas objekt aitab paremini ajalugu mõista?

Vanuseline väärtus. Kas objekt on oluline oma vanuse poolest? Kui palju objekte sellest perioodist kogus on? Kas selle objekti vanuseline väärtus aitab kaasa muuseumile seatud eesmärkide täitmisele?

Esteetiline väärtus. Kas objekt on meisterlikult valmistatud? Kas tegemist on näitega meistri oskustest? Kas tegemist on hea näitega tehnikast, mehaanikast, stiilist või mõne kunstniku/nukumeistri loomingust? Kas see on originaalse või innovaatilise disainiga objekt?

Kunstiline väärtus. Kas objekt eristub suure, püsiva ja aegumatu tööna kunstniku/nukumeistri loomingus?

Kasutusväärtus. Kas objekt on olnud kasutuses mõnes olulises lavastuses? Kas objekti on kasutanud teatrile kui asutusele või nukuteatrikunstile oluline isik? Kuidas seostub objekt muuseumi näituste kavaga ja/või haridusprogrammidega?

Teaduslik või uurimuslik väärtus. Kas teatri töötajatel või teadlastel on tänapäeval või tulevikus huvi objekti põhjalikult uurida ja oma töös kasutada?

Ansambllisuse väärtus. Kas objekt on säilinud koos kõigi lavastuses oluliste esemetega? Kas objekt täiendab juba olemasolevat kogu, luues selle abil terviklikkuse?

Emotsionaalne või vaimne väärtus. Kas objektiga on seotud mingi lugu, mis on tänapäeval või tulevikus oluline? Kas see aitab Nukuteatrimuuseumil lugu jutustada?

Lisaks kasutatakse vastuvõetavate museaalide väärtuse määratlemisel järgmisi kriteeriume:

Päritolu. Kes oli objekti kasutaja või valmistaja? Kus ja kuidas seda kasutati? Kuivõrd hästi objekt on dokumenteeritud? Kas sellel objektil on seos teatriga?

Rariteetsus. Kas see on haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide teatud objektist? Kas see on erakordselt hästi dokumenteeritud, võrreldes teiste samalaadsete objektidega?

Seisukord, terviklikkus. Kas objekt on hästi säilinud, töökorras? Kas see on säilinud ilma tahtlike või juhuslike muudatusteta, mis takistaksid tema tajumist originaalina?

7.5 Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Teatrinukukogu (NM TNK)

Kogust on loodud kataloog ja inventuur on läbi viidud 2019. aastal ajavahemikul september–detsember.

Muuseumikogusse kuuluvatest kogudest on kirjeldamist alustatud teatrinukukoguga. Teatrinukkude kirjeldamine toimub järjepidevalt, mille käigus täidetakse etteantud teatrinuku pass iga teatrinuku kohta. Kogu põhjal on uurimustöid tehtud minimaalselt. Põhjalikum uurimustöö kogust valmis 2020. aastal Eesti Kunstiakadeemia Kunstikultuuri teaduskonna Muinsuskaitse ja konserveerimise osakonnas. Tegemist oli magistritööga pealkirjaga „Teatrinukkude kogumine ja säilitamine NUKU muuseumis“, autor Iti Niinemets. Lisaks kasutatakse kogus olevaid eksponaate trükiste, reklaamide, visuaalmaterjalide ja meenete kujunduses. Kogu põhjal on koostatud Nukuteatrimuuseumi püsinäitus ja suurel hulgal ajutisi näitusi.

Peamiselt pärinevad Nukuteatrimuuseumi kogus olevad teatrinukud ENSV Riikliku Nukuteatri tegevusest alates 1952. aastast. Üksikud teatrinukud on pärit ka varasemast ajast, millel on seos Eesti Noorsooteatriga ja nendega on mänginud erinevate teatrite näitlejad. Mõned üksikud teatrinukud pärinevad Eesti nukuteatritegevuse algusaastatest. Kõige rohkem teatrinukke on Nukuteatrimuuseumi teatrinukukogus lavastustest, mis on esietendunud alates 2000. aastast. Teatrinukukogusse võetakse vastu teatrinukke, millel on otsene seos Eesti Noorsooteatri ja/või

selle töötajatega. Kingituseks saadud või Eestist või välismaalt ostetud teatrinukud, mis ei ole seotud Eesti Noorsooteatriga, lähevad abikogusse.

Teatrinukukogu täiendamine jätkub Eesti Noorsooteatri repertuaarist kustutatud lavastuste teatrinukkude abil. Lisaks sellele kogutakse varasemast perioodist Eesti Noorsooteatri lavastustest pärinevaid teatrinukke, mis vastavad muuseumikogu täiendamise sisulistele kriteeriumitele. Kogumine toimub nii planeeritult (uute näituste raames) kui ka juhuslikult (annetused ja müügiks tulnud teatrinukud).

7.6 Muuseumikogu täiendamise protseduurid

Muuseumikogu täiendamise eest vastutavad muuseumi juhataja ja kuraatorid, kes vastavalt repertuaarist kustutatud lavastustele, uurimisteamadele, ettevalmistavatele näitustele viivad läbi vajalikke kogumisaktsioone.

Museaali dokumenteerimise jaoks vajamineva informatsiooni eest vastutab konkreetne muuseumitöötaja, kes vahendab objekti jõudmist muuseumikogusse. Kui on tegemist teatrinukuga, täidab muuseumitöötaja teatrinuku passi. Muudel juhtudel paneb kirja objekti olemuse, päritolu, aasta, valmistaja ja muu asjasse puutuva info, sisulise väärtuse ning vajadusel korraldab objekti pildistamise, filmimise või viib läbi intervjuu objektiga seotud inimesega.

Muuseumikogu täiendamise komisjon (kinnitatud juhataja käskkirjaga nr 23-y 12.09.2019) hindab muuseumile kogutavate või pakutavate materjalide väärtust ning sobivust kogusse. Muuseumikogu täiendamise komisjoni kuuluvad teatri peakunstnik, töökodade juhataja, muuseumi juhataja, muuseumi kuraator ja kirjandustoimetaja.

7.7 Juurdekasvuvõimaluste ja säilitustingimuste analüüs

Hoiustamisruumide mahutavus

Muuseumikogu on suures ruumipuuduses. Hoidlates luuakse kogutavate teatrinukkude hoiustamiseks vajalik ruum olemasolevate kogude pideva ümberpaigutamise kaudu. Puuduvad piisava mahutavusega riiulid, kuhu kogutavaid teatrinukke paigutada. Muuseumis vajalik ruum juurdekasvuks puudub. Kogudel puuduvad omaette ruumid. Puudub pind tööde pakkimiseks ja digiteerimiseks.

Tööjõud

Nii olemasolevate kui ka laekuvate kogude kirjeldamiseks puudub käesoleval hetkel piisav tööjõud. Ollakse seisus, kus teatrinukukogu kirjeldab üks kuraator oma teiste tööülesannete kõrvalt. Muuseumil oleks vaja lisatööjõudu nii teatrinukukogu kui ka teiste kogude tulme kirjeldamiseks infosüsteemis.

7.8 Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine tehakse kogude inventuuri käigus. 2020. aasta sügisel algab museaalide kogusse vastuvõtt, mille käigus on võimalik läbi viia põhjalik analüüs väärtuslike kogude esiletõstmiseks ja museaaliks mitesobivuse hindamiseks.

7.9 Museaalide väljaarvamine

Museaalide väljaarvamine muuseumikogust toimub vastavalt Muuseumiseaduse § 11 sätestatud alustel.

Muuseumikogu analüüsis võib selguda, et osa museaale ei vasta muuseumi profiilile või mõnda museaali on kogutud põhjendamatult suurel arvul. Sellisel juhul oleks otstarbekas see üle anda muuseumile, mille profiilile museaal vastab (Muuseumiseadus § 7).

8 Muuseumikogu dokumenteerimine

Muuseumikogu dokumenteerimine toimub vastavalt 15.07.2013 kehtima hakanud Muuseumiseaduse § 5 „Muuseumikogu täiendamise põhimõtted ning muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord“ alusel ning on kooskõlas ICOMi eetikakoodeksiga.

8.1 Dokumenteerimismeetod

Muuseumi kogude dokumenteerimine on arvutipõhine. Selleks kasutatakse nii Eesti Noorsooteatri sisevõrku kui ka muuseumite infosüsteemi MuIS. Muuseumikogu dokumenteerimisega alustati 2017. aastal ja see kestab tänaseni. Teatrinukukogu kohta täidetakse vastav teatrinuku pass, kus lisaks muule infole on analüüsitud ka teatrinuku hetkeseisukorda.

Nukuteatrimuuseumi kogusid kirjeldatakse vastavalt MuISi pakutud võimalustele ja koostatud asukohapuule.

8.2 Arvestusdokumentatsiooni vormistamine ja hoidmine

Esemete vastuvõtmine muuseumikogusse toimub infosüsteemi MuIS kaudu, kus dokumentatsioon säilitatakse. Välja trükitud dokumendid arhiveeritakse ja säilitatakse arhiivikapis.

Inventuurid koostatakse MuISis ja viiakse läbi kogupõhiselt. Inventuurinimekirjad trükitakse välja ja hoitakse alles koos inventeerijate poolt tehtud märkustega. Inventuurinimekirjad ja aktid säilitatakse arhiivis alalise tähtajaga.

Museaalidega seotud dokumendid:

- Lavastuste repertuaarist mahakandmise käskkirjad;
- vastuvõtu-akt;
- väljaande-akt;
- tagastamisakt.

8.3 Dokumenteeritavad tegevused, rollid ja vastutus

Muuseumikogu dokumendid vormistab ja täidab muuseumitöötaja. Muuseumikogu täiendamise komisjoni protokollid allkirjastatakse komisjoniliikmete poolt digitaalselt või paber kandjal.

8.4 Objektide vastuvõtt

Museaali arvele võttes kirjeldame: päritolu, ajalugu, funktsiooni, seisukorda, kuuluvust, autoriõigusi (vajadusel koostame autoriõiguste üleandmise lepingu).

Iga museaal varustatakse vastuvõtul unikaalse numbriga, mille oluline osa on muuseumi nime lühend ning määratakse saadud tunnuse abil vastavasse kogusse.

Kirjeldamise käigus dokumenteeritakse museaal oma füüsiliste ja sisuliste tunnustega, eesmärgiga muuta muuseumi kogud analüüsitavaks ja uuritavaks.

Hoiulevõetud asju ei võeta arvele museaalidena ja ei arvata muuseumikogusse. Asja hoiule võtmisel fikseeritakse omanik, tema nõusolekul digikujutis, eseme seisukord, asukoht vähemalt ruumi täpsusega ning võimalusel hoiule võtmise periood.

8.5 Museaalide liikumine ja ajutine kasutamine

Museaale laenutatakse nii asutusesiseselt kui ka teistele muuseumitele.

Museaalide liikumine dokumenteeritakse, kus määratakse ära välja andmise eesmärk, eseme seisukord, tagastamistähtaeg, vastuvõtja ja väljaandja.

Uurijate andmed ja uuritav teema ning tulemus (foto, museaal jne.) registreeritakse uurijate registris.

8.6 Inventuuride läbiviimine

Muuseumikogu analüüs ja hindamine toimub inventuuride käigus, mis iga kogu puhul toimuvad regulaarselt iga 5-aastase ajavahemiku järel. Inventuuri käigus antakse hinnang museaali seisukorrale ja sobivusele muuseumikogusse.

8.7 Säilitusprotseduurid

Säilitusprotseduurid dokumenteeritakse kas paberkandjal või elektrooniliselt. Vajadusel läbiviidud konserveerimistööd dokumenteeritakse MuISis. Kliimaseire andmed säilitatakse elektrooniliselt ja need on kasutatavad muuseumi sisevõrgus.

Nukuteatrimuuseumi paremate säilitustingimuste loomine toimub vastavalt Sihtasutuse Eesti Noorsooteater võimalustele ja tööplaanile.

8.8 Museaali muuseumikogust väljaarvamine ja hoiule võetud asja tagastamine

Museaali muuseumikogust väljaarvamine ja hoiule võetud asja tagastamine toimub vastavalt kehtivale Muuseumiseadusele.

Muuseumit puudutav dokumentatsioon registreeritakse ja säilitatakse asutuse dokumendihaldussüsteemis. Muuseumikogude üle arvestuse pidamiseks, nende haldamiseks ja muuseumides leiduva informatsiooni kättesaadavaks tegemiseks kasutatakse MuIS-i.

Kui objekt antakse üle teisele muuseumile, siis antakse üle ka koopia museaali puudutavast dokumentatsioonist. Museaali dokumentatsioonile tuleb lisada museaali kogust väljaarvamise põhjused ja ametlik kinnitus väljaarvamise kohta.

8.9 Retrospektiivne dokumenteerimine

Museaalide retrospektiivsel sisestamisel ja kirjeldamisel infosüsteemis lähtutakse museaalide kirjeldamise juhendist ja muuseumis koostatud kogumispõhimõtetest. Nukuteatrimuuseumis tegelevad kogudega ja kõige sinna juurde kuuluvaga muuseumi juhataja, muuseumi kuraatorid ja teatri büroo- ja personalijuht. Muuseumikogu paremaks dokumenteerimiseks läheb vaja lisatööjõudu, kelle peamiseks ülesandeks oleks tegeleda muuseumikoguga.

9 Muuseumikogu kasutamine

Muuseumikogusid kasutatakse eksponeerimiseks hariduslikel ja elamuslikel eesmärkidel, uurimistööks, publitseerimiseks, jäädvustamiseks (sh digiteerimine), kopeerimiseks, seda nii muuseumi enda ruumides kui väljaspool.

9.1 Rollid ja vastutus

Kogude kontroll ja vastustus on muuseumi juhatajal ja muuseumikoguga tegeleval kuraatoril.

Näitusel eksponeeritavate museaalide ning nendele õigete hoiutingimuste loomise eest vastutavad konkreetse näituse koostajad.

9.2 Muuseumikogu kasutamisega seotud protseduurid ja dokumentatsioon

Väljastades museaali muuseumiväliseks kasutamiseks, koostatakse sellekohane väljaandmise-akt, kus fikseeritakse museaali seisukord, kasutusperiood, vastuvõtja ja üleandja.

Transport korraldatakse vastavalt kokkuleppele. Pikaajalise laenutamise puhul uuendatakse taotluse alusel väljaande-akti ühe aasta möödumisel. Museaali tagastamisel koostatakse tagastus-akt ja museaal paigutatakse tagasi oma kohale hoidlasse.

Uurijatele laenutamise puhul registreerib iga uurija end küllastajate päevikus ja täidab ära tellimislehe. Uurijaid teenindatakse, pidades silmas eelkõige museaalide pikaajalist säilimist ja korrashoidu.

9.3 Teenuste loetelu ja nendega seotud piirangud

Sihtasutuse Eesti Noorsooteater raamatukogu on kasutamiseks ja uurimiseks kohapeal. Teavikuid välja ei laenutata. Nukuteatrimuuseumi kogudega on võimalik tutvuda kõikidel soovijatel ning museaalidest on võimalik teha visandeid, tellida paljundust, digikoopiaid ja/või -kujutisi.

Kui soovitakse avaldada mõnda muuseumi materjali, siis on vajalik viidata Nukuteatrimuuseumile.

9.4 Digiteerimistöõde korraldus

Nukuteatrimuuseumi eesmärgiks on muuseumikogud kirjeldada ja digiteerida. Prioriteediks on fotokogu, et digikujutised oleksid MuISis nähtavad.

Digiteerimisega tegelevad käesoleval hetkel muuseumikogu eest vastutavad töötajad (muuseumi juhataja ja muuseumi töötajad). Esemete ülespildistamiseks on puudus nõuetekohastest seadmetest ja tööjõust. Digiteerimise käigus lähtutakse faili loomisel MuIS-i nõuetest.

10 Säilitamine

Nukuteatrimuuseumi säilitustegevuses on esikohal kogude kahjustuste ennetamine. Peamine tähelepanu on suunatud säilitustingimuste parandamisele ja kahjustumisriskide vähendamisele nii museaalide hoidmisel kui eksponeerimisel ja uurimisel. Säilitamise all mõeldakse kõiki meetmeid ja tegevusi, mis on suunatud ainelise kultuuripärandi hoidmisele, et kindlustada juurdepääs nii praeguste kui tulevaste põlvkondade jaoks.

10.1 Rollid ja vastutus

Museaalide säilitamise eest vastutavad asutuse juht ning muuseumi juhataja, aga kaudne vastutus on kõigil ekspositsiooniga seotud töötajatel.

Esemete puhastamine, konserveerimine ja parandamine toimub koostöös Eesti Noorsooteatri töötajatega (töökojad, rekvisiitorid, puhastusteenindajad jt). Spetsiifilisemate parandus- või konserveerimistöode puhul kasutatakse muuseumiväliselt professionaalset abi.

10.2 Säilitustingimused

Nukuteatrimuuseumi kolm kõige suuremat hoiustamiskohta, kus hoitakse lisaks teatrinukkudele ka dekoratsioone, rekvisiite ja kostüüme. Ruumi aknad on kaetud otsese päikesevalguse eest. Suurem osa teatrinukke on hoidlas lainepapist karpides, mis märgumise korral võivad jätta objektidele tumedaid veevoolujooni. Lisaks on osa teatrinukke lavakujundustest järele jäänud vineerist kastide sees, kus teatrinukud ripuvad või on asetatud kasti põhja. Riiulite vähesuse tõttu on osa kastid asetatud üksteise peale, kuid teatrinukud on kastidesse paigutatud nii, et neid ühes kastis liiga palju ei oleks. Kastide sees olevad teatrinukud on ümbritsetud siidipaberiga. Hoidla ruumide kliimanäitajaid süstemaatiliselt ei monitoorita ja temperatuuri reguleerida ei saa, sest ruumis on üldküte.

Nukuteatrimuuseumi ruumides asuvad kaks teatrinukkude hoiustamise kohta. Esimeses hoitakse teatrinukke suures kapis riiulitel. Selles ruumis hoiustatakse teatrinukke, mida kasutatakse publikuprogrammides ning mida kõige rohkem majast välja laenutatakse, aga ka neid, mida oma kuju poolest on kõige parem riiulis hoida. Teatrinukud ripuvad või on asetatud riiulile. Kappide lükanduksi ei ole võimalik lukustada, küll aga on ruum lukustatud. Kuna kõik teatrinukud on kappides ja ruumi aknad avanevad sisehoovi, siis otsene päikesevalgus

teatrinukkude peale ei lange. Ruumis kliimanäitajaid süstemaatiliselt ei monitoorita, aga kütet on võimalik reguleerida.

Teine muuseumis olev ruum ei ole üldkasutatav ning on hästi ligipääsetav muuseumi töötajatele. Sinna on paigutatud kõige vanemad või halvemas seisukorras teatrinukud. Mõned üksikud vanemad teatrinukud asuvad veel teatrilao hoidlas, kuid need on plaanis sealt ära tuua niipea kui muuseumis olevas hoiuruumis neile koht leitakse. Hetkel on veel võimalik hoidlaruumi teatrinukke lisada. Kuna aga riuleid on vähe, siis osa kaste, kus teatrinukud asuvad, on tõstetud üksteise peale ning maapinnast veidi kõrgemale, et vältida veeavarii korral kahjustuste teket. Ruumi aknad avanevad klaaskatusega siseõue ning akendel on kardinal ees. Ruumis kliimanäitajaid süstemaatiliselt ei monitoorita, aga kütet on võimalik reguleerida.

Suurem osa eksponeeritud teatrinukke on paigutatud klaasist vitriinide taha, mis tagab neile kaitse nii küllastajate kui ka tolmu eest. Teatrinukkude eksponeerimise keerukus seisneb nende kujus ja varrastes ning käepidemetes. Eksponeeritud teatrinukud on fikseeritud enamasti tamiili abil nii, et see teatrinuku seisukorda ei kahjustaks. Lisaks on mõnede teatrinukkude puhul kasutatud kas puidust või metallist valmistatud konksu, kuhu teatrinukk rippuma asetada, kuid ka sellisel juhul on jälgitud, et see teatrinukku ei kahjustaks. Peale selle on kasutatud spetsiaalset alust, kuhu asetada varrasnukud või käpiknukud.

Nukuteatrimuuseumi kogude olulisemaks kahjustumisriskiks on ebasobivate keskkonnatingimuste kõrval hoidlates ruumi puudus ja objektide pidev ümbertõstmine. Arvestades Nukuteatrimuuseumi kogude iseloomu ja ressursivõimalusi on vajalik tähelepanu pöörata hoidlate suhtelise õhuniiskuse taseme kontrollimisele ja selle järskude suure amplituudiga kõikumiste vältimisele. Oluliseks suunaks on mehhaanilise, füüsikalise ja bioloogilise kahjustumise riski vähendamine.

10.3 Säilitustingimuste tagamine

Säilitustingimusi tagatakse vastavalt Sihtasutuse Eesti Noorsooteater võimalustele.

Kogudest on fotokogu, videokogu, teatri loominguline ja ajalooline arhiiv, raamatud ning dokumendid säilitatud eraldi ning vastavalt kogusid haldavate spetsialistide pädevusele. Audiovisuaalne alakogu on teistest alakogudest eraldatud.

Museaalide säilituskeskkonna tingimuste tagamise kontrolliks on vajalik järjepidev keskkonnatingimuste seire nii hoidlates kui ka püsinäitusel. Muuseumikogu seisundi jälgimiseks viiakse vähemalt kord kahe aastas jooksul läbi seisundi hindamine vastavalt muuseumikogu seisundi hindamise juhendile.

Bioloogiliste kahjustajate kontrolli põhiliseks meetodiks on museaalide järjepidev visuaalne vaatlus. Kõrge putukakahjustuste riskiga materjalidest museaale kontrollitakse vähemalt üks kord aastas. Tulme kontrollitakse ja korrastatakse enne hoiustamist.

Museaalide paigutamisel ja pakendamisel arvestatakse eelkõige museaalide materjalide ja konstruktsioonide eripärasid ning Nukuteatrimuuseumi võimalusi. Teatrinukud on osaliselt pakendatud kangast kottidesse, osaliselt ripuvad nukurestidel, osaliselt arhiivipüsivates karpides. Suuremat osa teatrinukkudest hoiustatakse pruunist lainepapist karpides. Butafoorsed jm esemed on paigutatud lattu riulitele või kastidesse. Kord aastas viiakse läbi pistelist muuseumikogu seisundi kontroll.

10.4 Turvalisus

Ladudesse ja hoidlatesse saavad siseneda vaid Sihtasutuse Eesti Noorsooteater töötajad, kelle tööülesannete hulka see kuulub.

Hoidlasse on paigaldatud valvesignalisatsioon ning suitsuandurid, mida kontrollitakse regulaarselt nii teenuse pakkuja kui ka Sihtasutuse Eesti Noorsooteateri poolt.